УДК 811.111
DOI https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.41.2.8

Кечеджі О. В.,
старший викладач кафедри перекладу
Приазовського державного технічного університету

ФРАЗОВА АДАПТАЦІЯ ЛЕКСЕМ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ ДО СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Статтю присвячено аналізу головних аспектів фразеологічної адаптації лексичних одиниць іншомовного походження в сучасній англійській мові. Оскільки в наш час будь-яка мова (англійська також) є вагомим інструментом комунікації етносів світу, тому є сталим фактом, що вокабуляр сучасної англійської мови численний та виразний. Це відбувається не тільки завдяки власномовним лексемам, але також внаслідок надходження запозичених лексичних одиниць різних мов-донорів. Лексичні запозичення є наслідком міжкультурних контактів різних соціумів і свідчать про те, що в наш час будь-яка мова має статус мови-донора, а тим самим є перманентним джерелом збагачення вокабуляру мови-реципієнта. Однак, незважаючи на це, процес надходження іншомовної лексики до вокабуляру є складним та комплексним, оскільки лексеми мов-донорів мають пристосуватися до норм та законів мови-реципієнта, а саме – фонетичної, графічної, морфологічної, семантичної тощо. Ступень асиміляції запозичених лексичних одиниць залежить від багатьох фактів: шляху надходження, частотності використання, періоду надходження, терміну узусу тощо. Все це залежить від типологічних особливостей мови-донора та мови-реципієнта.

У роботі було розглянуто питання збагачення словникового складу сучасної англійської мови завдяки надходженню до її вокабуляру лексичних одиниць іншомовного походження. Розглянуто чинники поповнення лексичними інноваціями. Особлива увага приділяється аналізу фразової адаптації іншомовних лексем до системи мови-реципієнта. Встановлено, що фразова адаптація іншомовних лексичних одиниць у словниковому складі англійської мови доводить продуктивність лексем мов-донорів та їх здатність вільно функціонувати в мові-реципієнті. Приклади словосполук за участю іншомовних лексичних одиниць будо поділено на групи щодо мов-донорів та частин мови.

Зроблено аналіз продуктивності іншомовних лексем у формуванні словосполучень. Встановлено, що при фразовій адаптації лексем мов-донорів сполуки, які утворюються, головним чином, складаються із двох іменників та формують словосполуки не тільки з власномовними лексемами, але й за участю лексичних одиниць іншомовного походження.

Ключові слова: лексеми іншомовного походження, фразова адаптація, сфери надходження, словосполука, мова-донор, мова-реципієнт.

Постановка проблеми. Запозичення лексичних одиниць – природний і необхідний процес мовного розвитку, завдяки чому відбувається збагачення лексичного складу мови-реципієнта, що зазвичай анітрохи не шкодить його самобутності та автентичності, оскільки при цьому зберігається основний базовий вокабуляр, а, крім того, незмінним залишається властивий мові граматичний лад, а також не порушуються внутрішні закони мовного розвитку. Причин, що викликають цей процес, може бути багато: військово-політичні події, інтенсивні міжкультурні контакти, пов'язані з переселенням або географічним сусідством; поширення релігії і культури; технічний розвиток; тривала цілеспрямована мовна політика одного регіону щодо іншого тощо. Усі мови світу запозичують лексичні одиниці іншомовного походження, які позначають нові реалії, ще не відомі мові-реципієнту. Словниковий склад будь-якої мови проходить тривалий шлях становлення. Всі мови світу складаються не тільки з їх власномовних лексичних одиниць, але також зі слів, запозичених з інших мов. Дослідження словникового складу різних мов становить безсумнівний інтерес із погляду як мовних контактів, так і їх лінгвістичної взаємодії з мовою-джерелом і мовою-запозичувачем. Здебільшого не можна точно встановити час та автора введення інновації. Л. Блумфілд зазначив: «Одну й ту саму форму імовірно вводять кілька мовців незалежно один від одного, не чуючи один одного» [1, с. 448].

Розгляд запозичених слів можна вести різними шляхами. Історія англійської мови, що вивчає будову мови, фонетичні, граматичні та лексичні особливості в різні епохи розвитку мови, вивчає словниковий склад англійської мови в кожен період його розвитку. Тому в історії мови лексичні запозичення розглядаються зазвичай стосовно певного періоду існування мови. Іншими словами, всі іншомовні лексеми розглядаються одночасно в цю конкретну епоху. Оскільки запозичення як процес є властивими кожній мові і, зокрема, невід'ємними для лексичного складу англійської, ця тема завжди важлива і актуальна, вона має досить матеріалу для досліджень.

Жодна мова не може обійтися без запозичень, тому що процес надходження до мови лексичних одиниць іншомовного походження свідчить, насамперед, про зріст пізнавальної діяльності її представників до навколишнього світу та різноманітних подій, які знаходять своє відбиття в її лексичній системі. Запозичення є найбільш продуктивним засобом збагачення мови. У лексичному складі англійської мови запозичення мають незаперечне значення. Саме тому питання запозичень до мови лексичних одиниць іншомовного походження завжди буде актуальним та надаватиме нові теми для дискусій, а також багато матеріалу для розгляду та досліджень. Протягом існування та функціонування будь-яка мова не припиняє використовувати лексичні одиниці мов-донорів. Словниковий склад англійської мови не є винятком. Однак, щоб вільно функціонувати в мові-реципієнті, лексеми іншомовного походження мають пристосуватися до її законів і норм, зокрема утворювати словосполуки із лексичними одиницями мов-донорів.

Вивчення іншомовних лексем розглядаються під різним кутом, що дає змогу вивчити і з'ясувати загальну тенденцію розвитку будь-якої мови. За останні роки дослідження запозичень вченими-лінгвістами зроблено дуже багато, проте певне коло питань залишається нерозглянутим. Саме тому проблема запозичень залишається константною і не втрачає своєї актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення лексичних одиниць іншомовного походження як одного із способів розвитку і збагачення словникового складу сучасних мов є одним з актуальних питань та завдань сучасного мовознавства. Публікується велика кількість робіт, присвячених вивченню запозичень та їх функціонуванню в системі мови-реципієнта. Питаннями, які стосуються запозичень, займалася і займається велика кількість вчених. Серед них такі відомі, як І.В. Арнольд, Л. Блумфілд, Г. Верба, Е.М. Дубенець, В.І. Жлуктенко, І.П. Іванова, В.І. Кодухов, О.С. Кубрякова, Б.В. Казанський, G.A. Nicholson, J.L. Dillard та інші. В останні десятиліття проблема вивчення неологізмів англійської мови посідає вагоме місце в наукових працях багатьох дослідників, серед яких варто зазначити І.В. Андрусяк, Н.М. Амосову, У. Ванрайха, В.І. Заботкіну, Ю.А. Зацного, О.О. Селіванову, В.О. Чередниченка.

Однак, з огляду на інтенсивність динаміки поповнення вокабуляру сучасної англійської мови, завдяки надходженню лексичних інновацій, питання, що пов'язані з особливостями функціонування лексем іншомовного походження в сучасній англійській мові, залишаються й досі насущними, що, своєю чергою, й визначає актуальність нашого дослідження.

Метою статті є виявлення тенденцій пристосування іншомовних лексем до системи мови-реципієнта на основі аналізу фразової адаптації лексичних одиниць мов-донорів у системі сучасної англійської мови, а також їх класифікація та розподіл на групи за частотністю використання щодо мов-донорів та частинами мови, які беруть активну участь в утворенні словосполук. Об'єктом дослідження є іншомовні лексичні одиниці сучасної англійської мови, а предметом – особливості утворення сполук за участю лексем мов-донорів.

Виклад основного матеріалу. Вивчення сучасних процесів поповнення вокабуляру мови-реципієнта іншомовними лексемами, порівняно з процесами попередніх етапів існування мови, дає змогу з'ясувати та проаналізувати тенденції лексичного розвитку мови в певні періоди її існування та фіксувати зміни як у концептуальній, так і в мовній картині світу, що, своєю чергою, вимагає лексичної фіксації.

Фразова адаптація, на наш погляд, є одним із важливіших показників пристосування лексичної одиниці іншомовного походження до «працездатності» в мові-реципієнті, оскільки зазначений вид адаптації презентує функціонування запозичених лексем у формуванні словосполучень. Ми вважаємо, що фразова адаптація іншомовних лексичних одиниць у словниковому складі англійської мови надає яскравий приклад продуктивності лексем мов-донорів, їх здатність не тільки надавати словотвірні елементи для утворення лексичних інновацій, але й вільно функціонувати в мові-реципієнті.

Під фразовою адаптацією нами розуміється здатність іншомовної лексичної одиниці утворювати стійкі словосполучення в мові-реципієнті як із власномовними, так і з запозиченими з інших мов-донорів лексичними одиницями. Для аналізу методом суцільної вибірки нами було обрано 50 словосполучень із друкованих англомовних видань. Словосполуки за участю лексичних одиниць мов-донорів були розподілені за статистичним показником, а саме частотністю використання.

Як показує імперичний матеріал, найбільш активну участь в утворенні словосполучень виявляють лексичні одиниці латинського походження, а саме: 18 одиниць або 36%. Це є, на наш погляд, передбачуваним, оскільки вплив латинської мови на англійську є сталим фактом (використання лексичних одиниць латинського походження представниками англомовного соціуму впродовж тривалого періоду, латина є мовою багатьох наук, медицини тощо). Латинські одиниці утворюють словосполучення як із власномовними (*affective computing, affective forecasting, age heaping, altruistic donor, atomic sit-ups, binary problem, carbon offset, celebrity worship syndrome, celebrity wrangler, chief hacking officer* тощо), так і з запозиченими лексичними одиницями інших мов-донорів (*age fraud, athlete tax, carbon neutral, celebrity advocacy, conspicuous austerity, corporate anorexia, media culpa* і т.д.):

Paul Gibbs, a transplant surgeon at Portsmouth Hospitals NHS trust and trustee of the Give A Kidney charity, says ***altruistic donors*** *are similar to Pinder: they are typically over 55, have had a good life and are looking for a way to give back* [7].

Всі словосполучення за участю лексичних одиниць латинського походження– головним чином прості, субстантивні та зв'язані. Лексичні одиниці латинського походження, як вже було зазначено, утворюють словосполучення в англійській мові не тільки з власномовними лексемами, але й іншомовними: грецькими, французькими, індійськими тощо.

Другою за кількісним складом є група словосполучень за участю лексичних одиниць грецького походження (12%): *acoustic privacy, acoustic terrorism, allergy bullying, alpha boomer, alpha earner, alpha geek, alpha girl, alpha mom, alpha pup, car cloning, orphan cancer, orphan drug, orphan lot, orphan patient, phone neck, phone phishing, phone tree.*

*While the 18–34 demographic remains the most coveted among advertisers – get a consumer young, goes the thinking, and you get them for life – it is actually the 55- to 64-year old demo, the so-called «****alpha boomers****,» that are the most dominant. Consider:* ***alpha boomers*** *are the fastest-growing demographic in the nation. They make up half the population and spend more money on goods and services – nearly $2 trillion – than any other age group* [8].

Численні лексичні інновації класичних мов свідчать про величезний вплив латинського та грецького етносів на становлення культур світового соціуму й англомовного зокрема.

Наступною найбільш кількісною виявляється група лексичних одиниць французького походження, чому сприяли соціально-історичні умови. Таким чином, французька мова збагатила словниковий склад сучасної англійської більш, ніж інші західні мови-донори. Доказом цього слугує низка лексичних сполук (12%): *appliance garage, battery boutique, breeder voyeur, butt bra, butt bus, butt call, retro defiance, retro running, virtuous cycle.*

This is the ***"butt bus",*** *a place for bar patrons to light up between pints of Molson Canadian and Bud* [9].

На окрему увагу заслуговує група лексичних одиниць різних мов-донорів, які ми пропонуємо називати «комбінованими» сполуками (грецька + латинська, французька + італійська, іспанська + грецька, італійська + латинська, хінді + латинська), яка також становить 12% імперичного матеріалу: *apocalypse fatigue, baggage malaria, banana problem, bandit sign, guru site, pizza parliament.*

The lingering question is whether the collapse of the climate campaign is also a sign of a broader collapse in public enthusiasm for environmentalism in general. Ted Nordhaus and Michael Shellenberger, two of the more thoughtful and independent-minded figures in the environmental movement, have been warning their green friends that the public has reached the point of ***"apocalypse fatigue"*** [10].

Згідно зі статистичним показником, лексеми грецького, французького походження показують доволі високу продуктивність, оскільки зазначені мови мали та мають вагомий вплив на розвиток словникового складу англійської мови. Словосполучення цієї групи субстантивні, синтаксично вільні. Маємо наголосити, що в зазначених сполуках спостерігається семантичний зсув іншомовних лексичних одиниць.

Третя сходинка за кількістю утворення словосполучень (10%) належить лексичним одиницям іспанського походження. Частотність використання та продуктивність іспанських лексем зумовлені низкою мовних та позамовних чинників: іспанська мова використовується в багатьох країнах світу, численні іспанські колонії (особливо у США), культурні, економічні та політичні зв'язки тощо. Прикладами словосполучень за участю лексичних одиниць іспанського походження слугують такі: *baked potato, cot potato, mouse potato, guerrilla benching, guerrilla filmmaking, guerrilla gardening, guerrilla marketing, hand salsa, macarena page, marijuana patch.* Всі сполуки є синтаксично вільними субстантивними одиницями. Трапляються випадки бінарних словосполучень, які складаються з двох іменників.

In his book, Reynolds describes a group of London anarchists who engaged in ***'guerrilla benching',*** *installing their own wooden benches on sidewalks when a local government began removing benches from public space. In France, guerrilla repairmen built a clandestine workshop under the dome of the Pantheon and, over the next year, refurbished its clock. Recently, guerrilla knitters in New York and elsewhere have been wrapping traffic light poles in colorful, leg-warmer-like cozies* [11].

Не поступається за статистичними показниками група сполук за участю італійських лексичних одиниць (8%): *chip graffiti, marzipan layer, portfolio worker, stress portfolio, salami attack* тощо. Зазначені словосполучення є субстантивними сполуками препозитивного або постпозитивного утворення, синтаксично вільними. Спостерігаються випадки зсуву семантичного значення іншомовної лексичної одиниці – метафоризація. Це, на нашу думку, трапляється через перехід запозиченої лексичної одиниці з однієї сфери використання в іншу.

A few FTSE 100 companies have three or more women directors, including Marks and Spencer, Legal & General and J Sainsbury.

Cranfield is looking at what is known as the ***"marzipan layer"*** *of talented people just below board level, whom Higgs argues should be encouraged to gain nonexecutive experience on noncompetitor boards.*

Vinnicombe says the marzipan is uneven; some companies have no women at this level either [12].

Як свідчить опрацьований фактичний матеріал, трапляються поодинокі випадки утворення словосполучень за участю лексичних одиниць германського походження (*ghost brand, ghost call, ghost farmer, ghost forest, ghost sign, ghost work, herd crime, herd investment*), японського походження (*Zen mail, Zen spin*), лексичних одиниць країн Західної Африки (*zombie bank, zombie computer, zombie lie*), Персії (*chick flick, chick lit*) тощо.

All across southern Louisiana, there are groves of dead cypress trees, known as ***ghost forests****, which have been killed off by encroaching salt water* [13].

Most of the biosphere cannot see the infosphere; it is invisible, a parallel universe humming with ghostly inhabitants. But they are not ghosts to us – not anymore. We humans, alone among the earth's organic creatures, live in both worlds at once. It is as though, having long coexisted with the unseen, we have begun to develop the needed extrasensory perception. We are aware of the many species of information. We name their types sardonically, as though to reassure ourselves that we understand: urban myths and ***zombie lies*** [14].

Стосовно зазначеної групи (поодиноких використань) маємо наголосити, що, незважаючи на нечисленні лексичні одиниці зазначених мов-донорів, які беруть участь в утворенні словосполучень, спостерігається доволі продуктивне використання поодиноких лексем мов країн Африки та Сходу. Беручи до уваги той факт, що в останні роки з боку світового суспільства спостерігається інтерес до країн Африки та Сходу, маємо припущення, що кількість сполук за участю зазначених країн матиме прогресивну динаміку.

Висновки. Можна зробити висновок, що в утворенні словосполучень за участю лексичних одиниць іншомовного походження беруть участь лексеми як класичних мов-донорів, так і лексичні одиниці сучасних світових мов. Сполуки за участю іншомовних лексичних одиниць є простими субстантивними утвореннями, синтаксично вільними, головним чином складаються із двох іменників. Стосовно іншомовних лексем у складі словосполучень маємо зауважити, що переважає зсув семантики – метафоричний перенос.

Перспективою подальшого дослідження може слугувати аналіз фонологічної адаптації лексичних одиниць іншомовного походження в сучасній англійській мові.

Література:

1. Блумфилд Л. Язык. Изд. 2-е, стереотипное. Москва : Едиториал УРСС, 2002. 608 с.
2. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка. Москва : Высшая школа, 1989. 126 с.
3. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови в 80-ті – 90-ті роки XX століття. Київ : 1999. 409.
4. Семенец Е.О. Социальный контекст и языковое развитие. Территориальная и социальная дифференциация английского языка в развивающихся странах. Киев : Висшая школа, 1985. 174 с.
5. Чередниченко В.О. Інноваційна фразеологічна вербалізація в англійській мові (лінгвокогнітивний та соціолінгвістичний параметри). Запоріжжя : Запорізький національний ун-т., 2005. 220 с.
6. Dillard J.L. A History of American English. Harlow : Longman, 1992. 257 p.
7. The altruistic organ donor: 'I was talking to my kidney'. URL: https://www.theguardian.com/society/2018/mar/12/altruistic-organ-donation-carl-pinder.
8. Maureen Callahan. Don't trust anyone over 50. URL: https://nypost.com/2011/01/23/dont-trust-anyone-over-50/.
9. News Index: Friday, December 16, 2005. URL: https://www.theglobeandmail.com/news/national/news-index-friday-december-16-2005/article991297/.
10. Steven F. Hayward. In Denial. URL: https://www.washingtonexaminer.com/weekly-standard/in-denial.
11. URL: https://www.nytimes.com/section/science.
12. URL: https://www.businesslive.co.za/bd/.
13. Kolbert E. Watermark Can southern Louisiana be saved? URL: https://www.newyorker.com/magazine/2006/02/27/watermark.
14. Gleick J. What Defines a Meme? URL: https://www.smithsonianmag.com/arts-culture/what-defines-a-meme-1904778/.

Kechedzhi O. Phrasal adaptation of borrowed lexical units to the system of modern English

Summary. The article is devoted to the analysis of main aspects of phrasal adaptations of borrowings in English. As at the moment, any language is an important tool of communication. The vocabulary of English language is very rich and expressive not only due to the original words of it, but also to words borrowed from other languages. Borrowing is a consequence of cultural contact between language communities. In all cases though, borrowing denotes language growth which enhances communication and is continuous. A great number of languages are on record as sources of its present day word-stock. The process of borrowing is complex and involves many usage events (namely using of the loan words). Words when they migrate from one language into another adjust to the norms of the recipient language. A loan word is used to demote a partial or total confirmation to the phonetic, graphic, morphological standards of the receiving language and its semantic system. The degree of assimilation of borrowings depends on the number of factors: group of languages, ways of borrowing, frequency of usage, period of existence etc. The answer depends on the typological features of the donor and recipient languages.

This paper deals with the enriching of Modern English vocabulary owing to borrowing lexical units. The facts of vocabulary replenishment were examined. Special attention was concentrated on the analysis of phrasal adaptations of borrowing lexemes to the language-recipient system. It has been ascertained that phrasal adaptation of borrowing lexical units in the English vocabulary shows the productivity of the donor language lexemes and also their functional development in the recipient language (English). Samples of loanwords were divided into groups according to different adaptation patterns, then they were analyzed in order to reveal a typical adaptation order.

The statistical analysis of the productivity of the new tokens in the form of the word derivation is scored. It has been established that with phrasal adaptation tokens of donor-movable lexemes the leading rank is that they are stored into two names and they do not assimilate word-for-word with the most powerful lexemes, ale and without.

Key words: lexemes of foreign origin, phrasal adaptation, spheres of income, phrase, donor language, recipient language.